

Eleccions Generals 23-J 2023 | Reflexions des de l'àmbit social per la cohesió i la garantia de drets

Amb motiu de les **eleccions generals al Congrés dels Diputats del proper 23 de juliol**, la federació d'Entitats Catalanes d'Acció Social (ECAS), formada per més de 125 entitats que treballen amb col·lectius en situació o risc d'exclusió social i amb persones en situació de vulnerabilitat per al seu ple desenvolupament i per una major justícia social, exposem mitjançant aquest document algunes reflexions en relació a **dues qüestions que considerem essencials en clau de cohesió social**.

- En primer lloc, l'obligació de **fer efectius els drets bàsics, humans i socials** de totes les persones perquè puguin projectar les seves vides amb llibertat i dignitat, així com relacionar-se entre elles en un pla d'equitat, respecte i reconeixement mutu.
- En segon lloc, i per tal de fer possible el compliment d'aquests drets, la necessitat de **desenvolupar plenament, consolidar i enfortir l'Estat de Benestar** com a model de protecció amb una mirada universal i preventiva, capaç de fer realitat la igualtat d'oportunitats per al conjunt de la població.

En un clima de polarització social i crispació política com l'actual, ambdós objectius requereixen **combatre els discursos d'odi** per erradicar qualsevol tipus de discriminació i preservar els principis democràtics, informant amb rigor per desmuntar estereotips i prejudicis alhora que s'articula un relat que posi en valor la diversitat, la convivència i la construcció col·lectiva.

REFLEXIONS INICIALS

En el context actual i davant l'auge de tendències populistes que ofereixen respostes simples a fenòmens complexos, i que apel·len a l'individualisme per sustentar discursos excloents i insolidaris, **reivindiquem la justícia social i el respecte als drets humans** com a principis bàsics per abordar qualsevol qüestió i fer front als grans reptes que tenim per davant. Un recent informe de la Comissió Europea sobre el futur de la protecció social i dels Estats del Benestar a la Unió Europea¹ identifica cinc grans tendències que afecten el nostre model de protecció: la transició demogràfica, la transició en el mercat laboral, l'impacte de la digitalització, el canvi climàtic i els impactes socials de la transició verda. En termes generals, i tal com vam constatar de manera molt evident arran de la pandèmia de covid-19, ens trobem immersos en una **crisi sistèmica** que requereix una **transformació estructural**.

Les **fortes desigualtats** i els elevats índexs de **pobresa i exclusió cronificades** que patim d'ençà de la crisi financera de 2008 –que mantenen al voltant d'un quart de la població en risc a Catalunya, sigui quina sigui la situació econòmica al conjunt de l'Estat espanyol²— evidencien la urgència d'assolir un **nou contracte social**. Un pacte que, tenint en compte els nous fenòmens i els diversos eixos de desigualtat que travessen la nostra societat, sigui capaç de garantir uns drets mínims a tothom i d'afavorir una millor **redistribució de la riquesa**. La crisi ecosocial requereix posar les persones,

¹ [Report of the High-Level Group on the future of social protection and of the welfare state in the EU](#). Comissió Europea, Febrer 2023

² Informe d'indicadors socials [INSOCAT 15, Vides precàries, drets vulnerats](#). ECAS, Novembre 2023

la vida i les cures al centre, i aquest principi s'ha de reflectir en les polítiques públiques a tots els nivells, traduint els Objectius de Desenvolupament Sostenible de l'Agenda 2030 en accions i mesures concretes. En el marc de les eleccions generals a l'Estat espanyol i des de la **corresponsabilitat** que assumim les entitats d'acció social en la **coproducció** d'aquestes polítiques, compartim el present document com a punt de partida per al diàleg i la reflexió conjunta.

1. GARANTIA DE DRETS I JUSTÍCIA SOCIAL

Tal com recollia la plataforma Pobresa Zero – Justícia Global, coimpulsada per ECAS, en una de les seves campanyes amb motiu del Dia internacional per a l'erradicació de la pobresa, el 17 d'octubre, "la Declaració Universal dels **Drets Humans** estableix que tots ells són universals, interdependents i no jerarquitzables; és a dir, que són inherents a tota persona, que depenen els uns dels altres i que tenen la mateixa importància"³. De manera que "**l'erradicació de la pobresa i les desigualtats està estretament lligada amb la garantia dels drets fonamentals**". El document de la plataforma sintetitzava aquests drets en vuit d'específics –a l'alimentació, a la salut, a l'educació, a l'habitatge, al treball, a uns ingressos mínims, a la mobilitat i a la participació—, com a base perquè es fessin efectius tots els altres que reconeix també el nostre ordenament jurídic.

Una òptica, la dels drets, que es complementa amb el paradigma de la **justícia social** definida per les organitzacions de cooperació, pau i drets humans pel seu "objectiu de **transformació de les relacions de poder que generen desigualtats** arreu, mitjançant –entre d'altres- la redistribució dels bens i l'educació per una ciutadania global"⁴. El propòsit esdevé "una oportunitat per **denunciar les injustícies d'un món complex** i per actuar en la seva transformació".

En el terreny de les competències estatals, el compliment dels drets humans queda clarament en qüestió quan els poders públics no són capaços de cobrir ni tan sols les necessitats bàsiques de bona part de la població, però la vulneració sistemàtica és especialment flagrant per a les persones migrades que el mateix Govern aboca a la precarietat i l'exclusió sobre la base d'una **Llei d'Estrangeria discriminatòria** que agreuja els factors d'empobriment vinculats al procés migratori. "Les persones a qui es condemna a una situació administrativa irregular ho estan també al treball submergit, a una major explotació laboral, a obstacles per accedir al sistema de protecció social o a l'exclusió residencial"⁵, i aquest maltractament institucional pot actuar fins i tot com a aval d'actituds racistes que redunden en la vulneració de drets. Per aquest motiu, ECAS se suma a les nombroses entitats i moviments socials que defensen la **regularització de totes les persones** i reclamen una nova llei d'estrangeria que desvinculi els permisos de residència i treball del fet de comptar amb un contracte o oferta de feina, per tal d'evitar l'economia informal a la qual es veuen abocats.

L'afebliment dels drets i l'extensió de les situacions de precarietat generen un **clima d'insatisfacció i malestar** que esdevé caldo de cultiu per a discursos d'odi basats en una suposada competició per uns recursos

³ [Contra la pobresa i les desigualtats, exigim els nostres drets!](#), plataforma Pobresa Zero – Justícia Global, 2017

⁴ [Treballar per la justícia global en un món global](#). Lafede.cat, 2014

⁵ Informe INSOCAT 11, [Migracions i vulnerabilitat](#). ECAS, 2020

escassos, de manera que la difamació de persones que formen part de grups vulnerabilitzats les converteix en bocs expiatoris dels problemes de la societat. La **instrumentalització per part de determinades forces polítiques** i postures ideològiques del descontent social per atiar la confrontació resulta inacceptable i no es manifesta només vers la població migrada, sinó que afecta molts altres col·lectius, tal com recull la Recomanació núm. 15 de la Comissió Europea contra el Racisme i la Intolerància del Consell d'Europa. Els grups vulnerables a l'odi solen incloure persones migrants, sol·licitants d'asil i refugiades; persones negres, gitanes jueves, musulmanes i d'altres comunitats religioses, històriques, ètniques i lingüístiques minoritàries; però també persones LGBTI, sense recursos o amb diversitat funcional. Així, l'**aporofòbia** (rebuig de les persones en situació de pobresa) és una les manifestacions de la intolerància que conviu i intersecciona amb el racisme, la xenofòbia i el sexisme, entre altres formes de discriminació.

Per contrarestar l'auge d'aquests fenòmens, a banda de **sancionar els discursos d'odi** que constitueixen delictes, poden ser objecte de multa administrativa i/o comportar la reparació del dany causat per la via civil, cal **ser proactius també vers els discursos intolerants** que, emparats per la llibertat d'expressió, suposen també una greu amenaça per a la convivència i esquerden la cohesió social. I, en paral·lel, redoblar esforços en la construcció d'**un model de societat plural i intercultural que doni cabuda i celebri la diversitat** en les diferents esferes de la vida. Lluny de posar sota sospita qui considerem diferent i exigir-li demostracions d'integritat i compliment de les normes per sobre del que acceptem per a nosaltres, cal promoure el reconeixement de l'altre i fomentar la interacció entre les persones de diferents orígens, cultures, extracció o grups socials.

2. L'ESTAT DE BENESTAR COM A MODEL DE PROTECCIÓ UNIVERSAL

Com a garant dels drets de les persones i del principi d'igualtat que estableix l'art. 14 de la Constitució Espanyola, els poders públics tenen la funció bàsica de redistribuir la riquesa i l'encàrrec de desenvolupar un **Estat de Benestar** que al nostre país és, encara avui, **insuficient i precari**. Les successives crisis han posat de manifest les deficiències del sistema i la pobresa enquistada i hereditària ho evidencia de manera crua. Lluny de fer realitat el principi de la igualtat d'oportunitats, l'ascensor social que s'havia començat a bastir gràcies als tres pilars de l'Estat de Benestar –salut, educació i serveis socials—, avui està espatllat. La Llei de Dependència com a quart pilar no ha arribat a dotar-se dels recursos necessaris per cobrir les expectatives generades i, en paral·lel, **els sistemes públics de salut, educació i protecció social s'han afeblit** d'ençà de les polítiques d'austeritat amb què el Govern espanyol va respondre a la crisi financera de 2008. La inversió social no ha assolit els nivells desitjables i les tendències inflacionàries del darrer any i l'increment exponencial del cost de l'habitatge han agreujat el **desequilibri entre els ingressos de les llars i el cost de la vida**.

Malgrat la reducció en gairebé dos punts de la taxa de risc de pobresa o exclusió social (AROPE) al conjunt de l'Estat Espanyol el darrer any⁶, encara es troba en aquesta situació més d'una quarta part de la població, un 26% (12,3 milions de persones). Davant d'aquesta realitat, les entitats d'acció social reclamem un cop més **abordar la pobresa i les desigualtats amb**

⁶ [Encuesta de condiciones de vida](#). INE, 2023

visió global, ja que no es tracta d'un fenomen format per parts separades i inconnexes com es dona a entendre quan es parla de pobresa habitacional, energètica, alimentària, infantil o en el treball. La pobresa és una condició multidimensional que afecta la persona de manera integral, incloent el seu entorn i les seves relacions. Enlloc de respostes fragmentades i paliatives, calen canvis estructurals que assegurin **sistemes robustos de compliment dels drets amb mirada universal i preventiva**.

L'accés als drets socials esdevé la primera trinxera per als col·lectius en risc i, com a primer pas, cal que tots els municipis compleixin la seva obligació d'**empadronar totes les persones** que hi viuen. Un dret que avui vulneren nombrosos ajuntaments –tal com hem denunciat recentment en el marc de les eleccions municipals⁷– i que està molt estretament vinculat a una altra vulneració: la del **dret a un habitatge digne i adequat**. Els requisits que impedeixen l'accés al padró de les persones que viuen en situacions d'infrahabitatge o exclusió residencial –una realitat cada cop més estesa en què posa el focus l'informe INSOCAT 14⁸– contravenen la norma i neguen drets com l'atenció social, les prestacions econòmiques, la salut o l'educació. Preservar la **funció social de l'habitatge** que estableix la Constitució Espanyola per facilitar-ne l'accés i el manteniment com a dret inalienable per a tota la ciutadania ha de ser també un pilar de l'Estat de Benestar, junt amb els sistemes de protecció mencionats.

Així mateix, en coherència amb la lògica dels drets com a principi rector de les polítiques públiques, la **garantia de rendes** per a tota la població és un eix fonamental del paradigma per al qual treballem. L'accés a uns **ingressos mínims que permetin cobrir les necessitats bàsiques** per a una vida digna és un dret universal i irrenunciable reconegut pel nostre ordenament jurídic (Constitució Espanyola⁹ i art. 24.3 de l'Estatut de Catalunya) i exigim que els instruments existents responguin de manera àgil i efectiva a les necessitats de la població. Fins el moment, les polítiques de garantia de rendes desplegadas han estat poc ambicioses en la seva concepció i insuficients –si no molt defectuoses– en la seva execució, de manera que no s'ha complert l'objectiu de garantir uns ingressos mínims ni tan sols a la 'població diana' a la qual s'han adreçat. En el cas de l'**Ingrés Mínim Vital**, creat ara fa tres anys en ple context de pandèmia per combatre la pobresa extrema, **només arriba en el conjunt de l'Estat espanyol al 35% dels possibles beneficiaris**¹⁰, i a Catalunya la cobertura no ha arribat a superar el 25% segons els càlculs més optimistes (altres situen aquesta taxa en el

⁷ [Les entitats i moviments socials denuncien que almenys una trentena de municipis a Catalunya vulneren el dret al padró](#). Nota de premsa d'ECAS, 24.05.2023

⁸ [Habitatge i exclusió residencial](#). ECAS, 2022

⁹ "La Constitució espanyola reconeix el dret a la garantia de rendes a l'article 42, tot i que inclòs dins el marc de la seguretat social (no destinada a tota la població, per bé que a una part molt extensa). També està reconeguda a l'article 35.1 (vinculada al dret al treball, dret a rebre una remuneració suficient per a les necessitats del treballador i la seva família) i a l'article 50 (garantia de suficiència econòmica per a la tercera edat)". [Contra la pobresa i les desigualtats, exigim els nostres drets!](#), Pobresa Zero – Justícia Global, 2017

¹⁰ [Segunda Opinión sobre el Ingreso Mínimo Vital](#). Autoridad Independiente de Responsabilidad Fiscal (AIReF), 15.06.2023

ELECCIONS GENERALS 23-J 2023 | Reflexions des de l'àmbit social per la cohesió i la garantia de drets

14,5% de la població que viu en situació de pobresa a Catalunya i en el 20,8% al conjunt de l'Estat¹¹).

El desplegament de l'IMV s'ha vist llastat des dels seus inicis per múltiples **limitacions, dificultats i disfuncions en l'accés i la tramitació** de l'ajut¹², que en el cas de Catalunya se sumen a la manca d'harmonització amb la Renda Garantia de Ciutadania com a eina bàsica per assegurar uns ingressos mínims des de 2018, quan va agafar el relleu de la Renda Mínima d'Inserció. El col·lapse administratiu i la ineficaç coordinació per trobar l'encaix entre l'IMV i la RGC continuen generant avui continues situacions de desampar i confusió, per la qual cosa reclamem de manera insistent una **finestreta única** i una gestió àgil que donin compliment als drets reconeguts de la ciutadania.

Si bé ECAS aposta com a horitzó de futur per una Renda Bàsica Universal¹³ com a clau de volta per un nou model socioeconòmic més just i redistributiu, mentre es generen les condicions necessàries per poder-la dur a terme és imprescindible **millorar el sistema de prestacions** actual. Especialment tenint en compte la realitat d'un mercat laboral incapaç de proveir ocupació per a tothom, i molt menys ocupació de qualitat.

En un món en què tenir feina ha deixat de ser garantia de no caure en la pobresa a causa de la devaluació salarial i la **precarització del mercat de treball**, les polítiques de garantia d'ingressos han d'anar més enllà de la cobertura d'unes mínimes necessitats bàsiques i han d'incloure qüestions com la projecció vital de les persones i el sosteniment d'una mínima qualitat de vida. Per això, cal que siguin complementàries amb les rendes del treball o amb altres tipus d'ajuts i prestacions.

CRIDA A L'ACCIÓ

Per tots aquests motius, davant una nova ocasió per marcar l'agenda i el rumb de les polítiques públiques a nivell estatal en els propers quatre anys, des de les Entitats Catalanes d'Acció Social fem una **crida a la responsabilitat i a la participació** per aturar les forces d'ultradreta que amenacen la cohesió, la convivència i la democràcia. Cal prendre partit, votar i actuar perquè els discursos d'odi no guanyin terreny i tinguin la mínima presència pública, així com alçar la veu davant qualsevol actitud discriminatòria o exclouent i ser proactius per **preservar els valors democràtics, els Drets Humans i l'Estat de Benestar** com a model de protecció universal. Des del tercer sector social continuarem treballant colze a colze amb els poders públics per una societat més justa i igualitària.

Barcelona, Juliol 2023

¹¹ [Solo el 20,8% de la población que vive bajo el umbral de la pobreza es beneficiaria del IMV](#). Asociación Estatal de Directores y Gerentes en Servicios Sociales, 2023

¹² [Estudi sobre la implementació de l'Ingrés Mínim Vital a Catalunya](#), ECAS-Ajuntament de Barcelona, 2021

¹³ [RENDA BÀSICA UNIVERSAL | Posicionament 2022](#)